

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Науково-навчальний центр прикладної інформатики

ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ В ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ НАУКИ

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

*29–30 грудня 2017 р.
м. Київ*

У 2-х частинах

Частина друга

Київ
Інститут інноваційної освіти
2017

6. Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, №41, ст. 377 від 16 липня 1999 р.
7. Лебідь В.І., Юшкова В.В. «Стратегія розвитку донорства і трансплантології як складова державної політики (структурно-правовий аналіз)» // Науково-практичний журнал. Європейські перспективи. — №9. — 2014.
8. Міщук І.В. Характеристика адміністративно-правового регулювання донорства живих людей / І.В. Міщук // Часопис академії адвокатури України. — 2013. — №4. — [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/e-journals/>.
9. Інструкція № 226 від 25.09.2000 р. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 11 жовтня 2000 р. за № 698/4919. Затверджено Наказ Міністерства охорони здоров'я України 25.09.2000 р. № 226 (з0697-00). «Інструкція щодо вилучення органів людини в донора-трупа».

В.В. Шпіляревич,

кандидат юридичних наук, викладач кафедри кримінального права,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ВИДІВ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЧИННИМ КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

В умовах побудови в Україні правової держави, розвитку громадянського суспільства та реформування сучасної доктрини кримінального права особливої актуальності набувають проблеми, що стосуються сфери протидії злочинності, зокрема, інституту звільнення від кримінальної відповідальності.

Зазначений вище інститут регламентований КК і КПК України. Так, відповідно до ч. 1 ст. 285 КПК України особа звільняється від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених законом України про кримінальну відповідальність [1, ч. 1 ст. 285]. Зокрема, КК України регламентує загальні та спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності. Загальні види звільнення від кримінальної відповідальності встановлені Загальною частиною КК [2, ст. ст. 45—49] і можуть застосовуватись до осіб, які вчинили різні за ступенем тяжкості злочини, а спеціальні види закріплені в Особливій частині КК і стосуються складів конкретних злочинів [2, ст. ст. 110-2, 111, 114, 175, 212, 212-1, 255, 258, 258-3, 258-5, 260, 263, 289, 307, 309, 311, 321, 321-1, 354].

В основу звільнення від кримінальної відповідальності на підставі Особливої частини КК України покладені не лише загальноновизнані фундаментальні ідеї кримінального права, а й відносно нове для юридичної науки положення про допустимість компромісу у сфері протидії злочинності.

Умови звільнення від кримінальної відповідальності, згідно положень Особливої частини КК, є різними і це обумовлено специфікою того чи іншого злочину та конкретної мети, якої прагне досягти держава. Наприклад, згідно ч. 5 ст. 110-2 КК України («Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України») особа, крім керівника організованої групи,

звільняється від кримінальної відповідальності за дії, передбачені цією статтею, якщо вона до повідомлення їй про підозру у вчиненні нею злочину добровільно заявила про те, що сталося, органу, службова особа якого наділена законом правом повідомляти про підозру, про відповідну незаконну діяльність або іншим чином сприяла її припиненню або запобіганню злочину, який вона фінансувала або вчиненню якого сприяла, за умови, що в її діях немає складу іншого злочину., згідно ч. 2 ст. 111 КК України (“Державна зрада”) звільняється від кримінальної відповідальності громадянин України, якщо він на виконання злочинного завдання іноземної держави, іноземної організації або їх представників ніяких дій не вчинив і добровільно заявив органам державної влади про свій зв’язок з ними та про отримане завдання; згідно ч. 2 ст. 114 КК України (“Шпигунство”) звільняється від кримінальної відповідальності особа, яка припинила діяльність, передбачену частиною першою цієї статті, та добровільно повідомила органи державної влади про вчинене, якщо внаслідок цього і вжитих заходів було відвернуто заподіяння шкоди інтересам України.

Всього у чинному КК України передбачено 19 складів злочинів, за вчинення яких та наявності відповідних умов особа звільняється від кримінальної відповідальності на підставі положень Особливої частини КК України: ч. 5 ст. 110-2 “Фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України”; ч. 2 ст. 111 КК “Державна зрада”; ч. 2 ст. 114 “Шпигунство”; ч. 3 ст. 175 “Невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат”; ч. 4 ст. 212 “Ухилення від сплати податків, зборів (обов’язкових платежів)”; ч. 4 ст. 212-1 “Ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов’язкове державне пенсійне страхування”; ч. 2 ст. 255 “Створення злочинної організації”; ч. 6 ст. 258 “Терористичний акт”; ч. 2 ст. 258-3 “Створення терористичної групи чи терористичної організації”; ч. 4 ст. 258-5 “Фінансування тероризму”; ч. 6 ст. 260 “Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань”; ч. 3 ст. 263 “Незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами”; ч. 4 ст. 289 “Незаконне заволодіння транспортним засобом”; ч. 4 ст. 307 “Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів”; ч. 4 ст. 309 “Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту”; ч. 4 ст. 311 “Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів”; ч. 5 ст. 321 “Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів”; ч. 4 ст. 321-1 “Фальсифікація лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів”; ч. 5 ст. 354 “Підкуп працівника підприємства, установи чи організації”.

Варто відмітити, що законодавець у КК України 2001 року, визнавши спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності, передбачені Особливою частиною КК, перспективною формою депеналізації, істотно збільшив кількість відповідних заохочувальних приписів (наприклад, ч. 2 ст. 111, ч. 2 ст. 114 тощо). Саме таке значне розширення кількості спеціальних підстав звільнення від кримінальної відповідальності є однією із особливостей чинного закону України про кримінальну відповідальність [3, с. 60; 4, с. 49].

Спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності мають спільні ознаки із загальними видами звільнення. Зокрема, як дослідила О. Ф. Ковітіді, такими ознаками є [5, с. 10]:

1) як загальні, так і спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності здійснюються судом від імені держави;

2) зазначені вище види звільнення від кримінальної відповідальності застосовуються до особи, яка вчинила злочин;

3) вони полягають у відмові від осуду особи, яка вчинила злочин, та застосуванні до неї установлених законом обмежень певних прав і свобод.

Однак окрім спільних ознак спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності мають власні, особливі (відмінні від загальних) ознаки, які дають підстави називати зазначені види звільнення спеціальними.

По-перше, до спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності доктрина кримінального права відносить ті види звільнення, які передбачені в Особливій частині КК України, тоді як загальні види звільнення містяться в Загальній частині КК України [6, с. 433].

По-друге, спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності стосуються лише конкретних складів злочинів, тобто можуть застосовуватися лише стосовно осіб, які вчинили злочини, що точно вказані у відповідних статтях Особливої частини КК України [6, с. 434]. При цьому аналіз спеціальних видів звільнення свідчить, що це можуть бути злочини будь-якого ступеня тяжкості, значну частину яких становлять тяжкі та особливо тяжкі злочини (ст. ст. 111, 114, 255, 258-3, 258-5, 263, 307 КК тощо) [7, с. 391; 8, с. 147; 9, с. 241–242]. Натомість загальні види звільнення від кримінальної відповідальності, як уже раніше зазначалося, можуть застосовуватися до осіб, які вчинили різні за ступенем тяжкості злочини. Як правило, це злочини невеликої або середньої тяжкості [7, с. 391; 8, с. 147; 9, с. 241–242].

По-третє, підстави спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності завжди пов'язані з позитивною посткримінальною поведінкою особи, яка вчинила злочин (добровільне повідомлення про вчинення злочину, активне сприяння його розкриттю, добровільна здача заборонених законом предметів тощо), тоді як підстави загальних видів звільнення можуть залежати й від обставин об'єктивного характеру (зміна обстановки, закінчення строків давності) [10, с. 11].

По-четверте, за наявності комплексу позитивної посткримінальної поведінки особи, встановленої у відповідній статті Особливої частини КК України, яка передбачає звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення конкретного

злочину, суд зобов'язаний звільнити особу від кримінальної відповідальності за цією нормою [7, с. 391; 8, с. 149; 9, с. 241–242; 11, с. 11–12].

Що стосується загальних видів звільнення від кримінальної відповідальності, то вони у своїй сукупності носять диспозитивно-імперативний характер. Так, наприклад, звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею її на поруки (ст. 47 КК) покладається на розсуд суду, а звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49 КК) – це обов'язок суду.

По-п'яте, звільнення від кримінальної відповідальності є юридичним фактом, з набуттям чинності якого припиняються всі кримінально-правові відносини між державою, в особі правоохоронних та судових органів, та особою, яка вчинила злочин, але після цього здійснила позитивну посткримінальну поведінку, передбачену у спеціальному приписі Особливої частини КК України [7, с. 391; 9, с. 241–242].

Таким чином, спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності загалом відповідають світовим стандартам практики протидії злочинності, узгоджуються з гуманістичними тенденціями розвитку кримінального права та широко застосовується на практиці, оскільки, як констатує П. В. Хряпінський, сприяють виконанню основного соціального завдання кримінального права, яким є захист найбільш важливих соціальних цінностей від злочинних посягань [11, с. 28].

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9–10, 11–12, 13. – Ст. 88.
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341 – III // Відомості Верховної Ради України. – № 25 – 26. – 2001. – ст. 131.
3. Навроцький В. О. Наступність кримінального законодавства України (порівняльний аналіз КК України 1960 р. та 2001 р.) / В. О. Навроцький. – К. : Атіка, 2001. – 272 с.
4. Тихий В. П. Питання звільнення від кримінальної відповідальності при вчиненні злочинів у сфері господарської діяльності / В. П. Тихий // Проблеми запобігання службовим злочинам у сфері господарської діяльності [матеріали науково-практичного семінару 9 листопада 2004 року]. – Київ-Харків, 2005. – С. 48–51.
5. Ковітіді О. Ф. Звільнення від кримінальної відповідальності за нормами Загальної частини КК України : навч. посіб / О. Ф. Ковітіді. – Сімферополь: Квадранал. – 2005. – 224 с.
6. Ковітіді О. Ф. Класифікація видів звільнення від кримінальної відповідальності / О. Ф. Ковітіді // Держава і право. – 2004. – Вип. 23. – С. 433–439.
7. Навроцький В. О. Про співвідношення положень кримінального та кримінально-процесуального законодавства, які регулюють підстави та порядок звільнення від кримінальної відповідальності / В. О. Навроцький // Альманах кримінального права : збірник статей. – Вип. 1 / Відповід. ред. П. П. Андрушко, П. С. Берзін. – К. : Правова єдність, 2009. – С. 391–400.
8. Нікіфорова Т. І. Юридична природа спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності / Т. І. Нікіфорова // Університетські наукові записки. – 2014. – № 1 (49). – С. 144–150.

9. Письменний Д. П. Підстави звільнення від кримінальної відповідальності та проблеми їх процесуального застосування / Д. П. Письменний // Новий Кримінальний кодекс України: питання застосування і вивчення [матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 25–26 жовтня 2001 року]. – Київ-Харків : Юрінком Інтер, 2002. – С. 240–242.
10. Вознюк А. А. Ознаки спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності / А. А. Вознюк // Сучасна юридична наукова думка [матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 09 грудня 2008 року]. – Ч. 2. – Тернопіль, 2008. – С. 9–12.
11. Хряпінський П. В. Спеціальне звільнення від відповідальності у кримінальному праві та законодавстві України : навч. посібник / П. В. Хряпінський. – Запоріжжя : КСК-Альянс, 2010. – 270 с.